

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ปริยฐานกิเลส — กิเลสที่เกิดขึ้นพัวพันจิต, กิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มรวมจิต, ปริยฐานกิเลส”

คำว่า **ปริยฐานกิเลส** อ่านตามภาษาบาลีว่า ปะ - ริ - ยุต - ธา - นะ - กิ - เล - สะ มาจากคำว่า **ปริยฐาน** (กลุ่มรวม, พัวพัน, ตั้งขึ้นโดยรอบ) กับคำว่า **กิเลส** (เครื่องเศร้าหมองของจิต) รวมกันเป็น **ปริยฐานกิเลส** แปลว่า **กิเลสที่เกิดขึ้นพัวพันจิต, กิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มรวมจิต** แปลทับศัพท์เป็น **ปริยฐานกิเลส** แสดงถึงสภาพธรรมที่เป็นกิเลส ซึ่งเกิดขึ้นทำกิจหน้าที่กลุ่มรวม พัวพันจิต ซึ่งมีมากในชีวิตประจำวัน เป็นไปกับความติดข้องบ้าง ความโกรธชุนเคืองใจไม่พอใจบ้าง แต่ยังไม่มีการลงมาถึงขั้นล่วงเป็นทุจริตกรรมประการต่างๆ แสดงให้เห็นว่าสภาพธรรมที่เป็นกิเลส นั้นเกิดขึ้นทำกิจหน้าที่เป็นอย่างมาก ก็จะต้องอาศัยการฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมจึงจะสามารถ เข้าใจถูกเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงว่ามากไปด้วยกิเลส และสามารถที่จะขัดเกลาได้เมื่อปัญญาค่อยๆ เจริญขึ้น

ข้อความจากสัทธัมมปกาสินี อรรถกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค แสดงความหมายของ ปริยฐานกิเลส ไว้ว่า “กิเลสทั้งหลาย ชื่อว่า **ปริยฐาน** เพราะอรรถว่าหุ้มห่อจิตเกิดขึ้น”.

กิเลส เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นนามธรรม เป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต กิเลสเวลาที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะตัวกิเลสเองเท่านั้น ยังมีสภาพธรรมอื่นๆ เกิดร่วมด้วย และจะต้องเกิดร่วมกับอกุศลจิตเท่านั้น เกิดร่วมกับจิตฝ่ายดีไม่ได้เลย กิเลสมีมากมายหลายประการ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยละเอียดโดยประการทั้งปวง ที่สำคัญ กิเลสไม่ได้อยู่แค่ในตำรา แต่มีจริงๆ ในชีวิตประจำวัน ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมจะไม่รู้เลยว่า มากไปด้วยกิเลสแค่ไหน เช่น โลภะ (สภาพธรรมที่ติดข้อง ยินดีพอใจ) โทสะ (ความโกรธ ความชุนเคืองใจ ความไม่พอใจ) โมหะ (ความหลง ความไม่รู้) มานะ (ความสำคัญตน) มิจฉาภิญญ (ความเห็นผิดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัยในสภาพธรรม) อหิริกะ (ความไม่ละอายต่ออกุศลกรรม) อนัตตตัปปะ (ความไม่เกรงกลัวต่ออกุศลกรรม) ทั้งหมดนั้นเป็นธรรมที่มีจริง เป็นอกุศลธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่เรา

จะเห็นว่า กิเลสในชีวิตประจำวันมีมากมายประมาณไม่ได้ แม้แต่ในวันนี้เอง เมื่อเทียบส่วนกันระหว่างอกุศล กับ กุศล แล้ว เทียบส่วนกันไม่ได้เลย เพราะมีอกุศลจิตเกิดขึ้นมากกว่ากุศลจิต นั่นเอง ทุกครั้งที่อกุศลจิตเกิด จะไม่ปราศจากกิเลสเลย ตามแต่ประเภทของอกุศลจิตนั้นๆ และสะสมสืบต่อไปอยู่ในจิตทุกขณะอีกด้วย

ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แสดงไว้ว่า กิเลสมี ๓ ระดับ คือ กิเลสชั้นหยาบ (วิติกมกิเลส) จะเห็นได้จากการประพฤติทุจริต ล่วงศีล ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ แสดงให้ทราบว่า กิเลสนั้นมีกำลัง, กิเลสที่ไม่ถึงกับล่วงศีลที่ออกมาเป็นกายทุจริต วชิทุจริต เมื่อเกิดแล้วแต่ยังไม่แสดง ออกให้รู้ได้ในขณะนั้นๆ เป็นกิเลสชั้นกลาง เช่น มีความขุ่นใจ แต่ไม่พูด ไม่แสดงออกทางกาย ทางวาจา หรือมีโลภะ ติดข้องเป็นปกติตั้งแต่ตื่นนอนเป็นต้นมา ยังไม่มีอาการจนถึงกับล่วงเป็นทุจริตกรรม กิเลสชั้นกลางนี้เป็นกิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มมรุมจิต (ปริยฎฐานกิเลส) ยังไม่ถึงกับล่วงศีลหรือกระทำทุจริตกรรม แต่กิเลสชั้นหยาบ และกิเลสชั้นกลางจะเกิดได้ก็เพราะเหตุว่ามีกิเลสชั้นละเอียด (อนุสัยกิเลส) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ว่าการที่จะดับกิเลสหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นอย่างเด็ดขาด) ได้นั้น ต้องดับอนุสัยกิเลสซึ่งเป็นพืชเชื้อที่เป็นเหตุให้กิเลสชั้นกลางและกิเลสชั้นหยาบเกิดขึ้นได้สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ กิเลสในระดับที่ละเอียดมาก คือ อนุสัยกิเลส ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท ส่วนพระอรหันต์ไม่มีอนุสัยกิเลส และไม่มีกิเลสระดับใดๆ ทั้งสิ้น พระอรหันต์ไม่ว่าจะได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระพบสัมผัส ท่านไม่หวั่นไหวไปด้วยอำนาจของกิเลสใดๆ เลยแม้แต่น้อย เพราะท่านดับกิเลสได้ทั้งหมดแล้ว แต่ผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ย่อมหวั่นไหวไปด้วยอำนาจของกิเลสประการต่างๆ มีโลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ตามการสะสมของแต่ละบุคคล กิเลสที่ปรากฏให้รู้ได้ในชีวิตประจำวัน ก็เป็นกิเลสชั้นกลาง กับ ชั้นหยาบ และที่รู้ว่ายังมีกิเลสชั้นละเอียดอยู่ก็เพราะมีกิเลสชั้นกลาง คือขณะที่เกิดขึ้นกลุ่มมรุมจิต และกิเลสชั้นหยาบ คือล่วงออกมาเป็นทุจริตกรรมทางกาย ทางวาจานั้นเอง, เพราะยังมีกิเลสชั้นละเอียด จึงเป็นเหตุให้มีกิเลสชั้นกลาง และกิเลสชั้นหยาบ, กิเลสชั้นละเอียดจะหมดไปได้ไหม เมื่อมีการอบรมเจริญปัญญา รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่ปรากฏตามความเป็นจริงของธรรมนั้นๆ เมื่อปัญญารู้แจ้งอริยสัจธรรม กิเลสชั้นละเอียดก็จะหมดสิ้นไปเป็นประเภทและหมดไปตามลำดับมรรคด้วย การที่จะดับกิเลสได้นั้น ต้องด้วยการอบรมเจริญปัญญาเท่านั้น ไม่ใช่ด้วยอย่างอื่น

เมื่อรู้ว่ามีกิเลสมากอย่างนี้ ก็ควรอย่างยิ่งที่จะได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูก เห็นถูกไปตามลำดับ เพื่อวันหนึ่งข้างหน้าปัญญาจะเจริญยิ่งขึ้นจนสามารถดับกิเลสประการต่างๆ ได้จริง ซึ่งจะต่างจากบุคคลผู้ที่ไม่ได้ฟังพระธรรม ไม่ได้ศึกษาพระธรรม นับวันกิเลสก็มีแต่จะพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ เพราะไม่รู้วาทนเองมีกิเลส หรือเพราะเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นผู้หมดกิเลสแล้ว สังสารวัฏฏ์ก็ยังต้องเป็นไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เพราะฉะนั้น พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้วเท่านั้น ที่จะเป็นเครื่องเตือนที่ดี เกื้อกูลให้เห็นสภาพธรรมที่เป็นกิเลสตามความเป็นจริง พร้อมทั้งทรงแสดงให้เห็นถึงคุณของปัญญา ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ดียิ่ง เป็นสภาพธรรมที่สำคัญมากในพระธรรมวินัยนี้ เพราะเหตุว่า บุคคลผู้มีปัญญาเท่านั้นที่จะสามารถดำเนินไปถึงการดับกิเลสทั้งปวงได้เป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นได้อย่างเด็ดขาด) ไม่เกิดอีกเลย พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ในที่สุด.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๖๓๗๑๐๖]